

Základy speciální pedagogiky – více vad

PhDr. Lucie Procházková, Ph.D.

Vymezení pojmů

kombinované postižení,
těžké postižení,
souběžné postižení více
vadami

Kombinované postižení

Pedagogický pohled

„Za postiženého více vadami se považuje dítě, resp. žák postižený současně dvěma nebo více na sobě kauzálně nezávislými druhy postižení...“

(Věstník MŠMT č. 8/1997, č.j. 25 602/1997-22)

Kombinované vady

„Sloučení několika postižení u stejného jedince, které se navzájem ovlivňují a během života jedince se kvalitativně mění.“

(sec. cit. Sovák, M. in Ludíková, L. 2005)

Těžké postižení

„Těžké postižení jako komplex omezení člověka jako celku **ve všech jeho citových a prožitkových sférách a výrazových možnostech.**“

(Vítková, M. 2004)

Klasifikace (oblast školství)

- Společným znakem – mentální postižení
  - Vliv na vzdělávání a výchovu
- Kombinace vad tělesných, smyslových a vad řeči
  - Specifikum: hluchoslepé děti
- Autismus, autistické rysy

(MŠMT ČR)

Vzdělávání – legislativa

- **Zákony**
  - Školský zákon č. 561/2004 Sb.
o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
- **Vyhlášky**
  - č. 73/2005 Sb. o **vzdělávání** dětí, žáků a studentů **se speciálními vzdělávacími potřebami** a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb.
  - č. 72/2005 Sb. o **poskytování poradenských služeb** ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.

Těžké postižení – žák

- **Žák s těžkým zdravotním postižením**
  - s těžkým zrakovým postižením
  - s těžkým sluchovým postižením
  - s těžkou poruchou dorozumívacích schopností
  - hluchoslepí
  - se souběžným postižením více vadami
  - s autismem
  - s těžkým tělesným nebo
  - středně těžkým, těžkým či hlubokým mentálním postižením

(vyhláška č. 147/2011 Sb.)

Podpůrná opatření (§3)

speciální metody, postupy, formy a prostředky;
kompenzační, rehabilitační a učební pomůcky;
poskytování pedagogicko-psychologických služeb; předměty speciálně pedagogické péče;
zajištění služeb asistenta pedagoga;
snížení počtu žáků či jiná úprava organizace vzdělávání

Poradenský systém

- Oblast medicínská
  - lékaři
- Oblast sociální
  - **raná péče** (Střediska rané péče atd.)
  - Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách
- Oblast školská
  - **SPC – speciálně pedagogická centra**
  - vyhláška č. 72/2005 Sb. (č. 116/2011 Sb.)

Raná péče – vymezení

- Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb., § 54 Raná péče
- Služba převážně terénní, může ale být i ambulantní
- Zákl. myšlenka: domácí prostředí, klíčový pracovník, systematická péče
- Hlavní cíle
- Poskytovatel(é)

Mozková obrna – typické znaky

- Tělesná neobratnost
  - rovnováha, chůze, jemná motorika
  - mimovolní pohyby
- Nerovnoměrný psychomotorický vývoj
- Poruchy vnímání, představivosti
- Neklid, překotné, impulzivní reakce
- Problémy v oblasti komunikace

Mozková obrna jako těžké postižení

- Snížení intelektu
- Narušení komunikačních schopností
- Epilepsie
- Smyslová postižení
- Ortopedické problémy
- Problémy s příjmem potravy
- ... ..

Možnosti vzdělávání

žáků s těžkým postižením a
souběžným postižením více
vadami

Možnosti vzdělávání – obecně

- Integrace
- Speciální škola
  - Základní škola speciální
- Speciální třída
  - tzv. „rehabilitační třída“
  - tzv. „auti-třídy“
  - třídy pro žáky hluchoslepé: MŠ Beroun, ZŠ a MŠ Olomouc

Základní škola speciální

- V ZŠS mají právo dále se vzdělávat žáci s těžkým mentálním postižením, žáci s více vadami a autismem
- Pro jejich přípravu na vzdělávání lze zřídit přípravný stupeň základní školy speciální
- Využití podpůrných opatření

Stupně vzdělávání

- Základní škola → **základní vzdělání**
- Základní škola speciální → **základy vzdělání**

Vzdělávání žáků s těžkým
postižením – vývoj

Změny po roce 1989

- Děti s těžkým a kombinovaným postižením nebyly dříve vzdělávány
- První krok k otevření cesty ke vzdělávání – zavedení **přípravného stupně PŠ**
- Jeho úkolem: **umožnit vzdělávání** i dětem, které by vzhledem k těžšímu stupni mentálního postižení nebyly schopny uspět ani na nižším stupni PŠ, u nichž však jsou **patrné určité předpoklady rozvoje rozumových schopností**.

Vznik „rehabilitačních tříd“

- rozvoj **rozumových schopností** dětí s těžkým mentálním postižením úzce spjata s intenzivním rozvíjením **jejich hybnosti** → rehabilitace
- respektování individuálních zvláštností, možností a potřeb žáků

Právo a povinnost se vzdělávat

- Již ne osvobození, možný pouze odklad školní docházky – max. do 8let
- Nové vzdělávací programy, postupy
- Povinná školní docházka – devět let (ZŠS rozdělena na 10 let)
- Možné prodloužení školní docházky

Rámcový vzdělávací program pro
obor vzdělání

základní škola speciální

(platnost od 2010/2011, poč. 1. a 7. třída)

Rozdělení:

- RVP ZŠS má 2 díly:
  - 1. díl – Vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením
  - 2. díl – Vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami

Vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami – II. díl

- **Pojetí vzdělávání:**
  - Odlišné metody práce
  - Individuální přístup
  - Režim dne (výuka, odpočinek, hra)
  - Prostorové a materiální vybavení

- ne frontální výuka, práce s jednotlivcem, úprava podmínek, odpočinek podle potřeby
- přestávky – podle potřeby, dostatek času na jídlo (někdo potřebuje pomoc, podpora samostatnosti), motivace před jídlem, hygiena, přebalování...
- rozvoj všech oblastí, smyslů – člověk (žák) vnímán jako celek
- součástí rehabilitace, terapie, podpůrné techniky
- vztah k tady a teď

Vzdělávací oblasti (RVP ZŠS, II.díl)

- Člověk a komunikace
- Člověk a jeho svět
- Umění a kultura
- Člověk a zdraví
- Člověk a svět práce

Vzdělávací oblast	Vzdělávací obor
Člověk a komunikace	Rozumová výchova Řečová výchova
Člověk a jeho svět	Člověk a jeho svět Smyslová výchova
Umění a kultura	Hudební výchova Výtvarná výchova
Člověk a zdraví	Pohybová výchova Zdravotní tělesná výchova nebo Rehabilitační tělesná výchova
Člověk a svět práce	Pracovní výchova

Klíčové kompetence

- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální
- Kompetence občanské (II. díl nejsou)
- Kompetence pracovní

Komunikace

osob s těžkým postižením a
souběžným postižením více
vadami

Komunikace

- Verbální

...

...

...

- Neverbální

...

...

...

...

Alternativní a augmentativní komunikace

- AAK kompenzuje komunikační poruchy
  - osob s částečně či úplně znemožněnou verbální komunikací
  - podpora dorozumění, komunikace, vyjádření pocitů, přání...
- **Augmentativní k.** – podpora již existujících schopností a dovedností, které jsou nedostatečné
- **Alternativní k.** – náhrada mluvené řeči

Piktogramy

- obrazové komunikační symboly
- zjednodušené zobrazování předmětů, činností, vlastností, pocitů atd.
- Piktogramy v běžném životě (okolo nás)

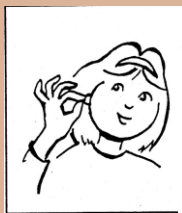

Makaton

- Jazykový program, poskytuje základní prostředky komunikace
- Manuální znaky doplněné mluvenou řečí a symboly
- Znaky zejména ze znakového jazyka
- Vztah k všednímu dni, jednoduchost

Další systémy

- Znakový jazyk

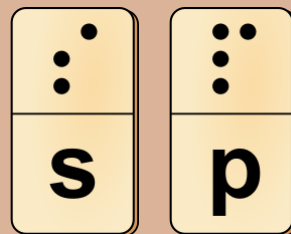

DÍVKÁ

MLUVÍ

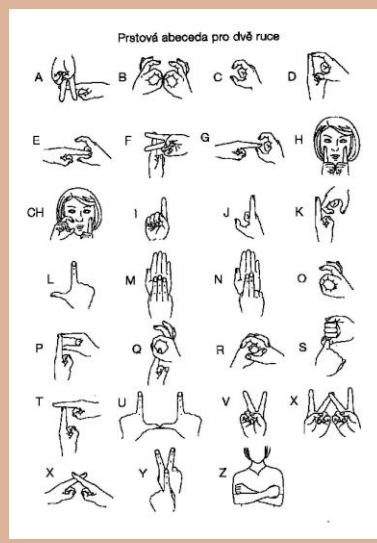
- Braillovo písmo

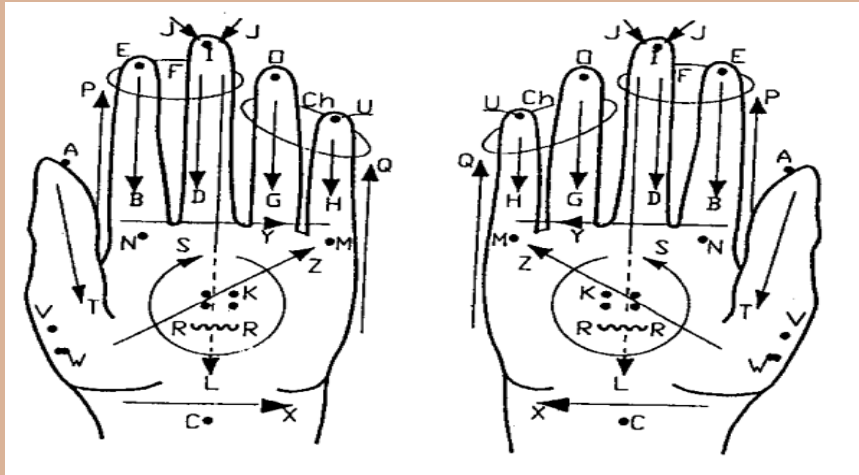
Strukturované učení

- Strukturalizace
  - struktura prostředí
  - struktura času
- Vizualizace – vizuální podpora
  - slova, piktogramy, fotky, předměty
- Individualizace

Prstová abeceda

Lormova abeceda

Hluchoslepota

- **duální senzorné postižení**
- extrémní problémy při výchově a vzdělávání, v denním životě (včetně soc. vztahů a možností pracovního uplatnění)
- červenobílá hůl
- LORM – společnost pro hluchoslepé

Vybrané intervence u osob s těžkým postižením

- Snoezelen
- Koncept Bazální stimulace
- Terapie
  - Canisterapie
  - Hipoterapie
  - a další

Snoezelen

- Původ: Holandsko
- Multisenzorická místnost
- Nabídka podpory a vnímání
- Snoezelen má
  - stimulovat,
  - podněcovat vývoj,
  - umožňovat uvolnění a
  - poskytovat pocit bezpečí

Snoezelen, zahraničí (3:00)

<http://www.youtube.com/watch?v=vJADih9bWJ4>

Koncept Bazální stimulace

- Vznik (A. Fröhlich)
- Cílová skupina
  - původně děti s těžkým a kombinovaným postižením
  - nyní i dospělí či předčasně narozené děti
- Výchozí myšlenka
- Prostředkem komunikace – dotek

Lidé s omezenou schopností...

- vnímání
- pohybu
- komunikace

Elementární zkušenosti

- **zažívat** a **prožívat** sebe sama,
- **pocítit** hranice svého těla,
- **vnímat** svět okolo sebe (mimo tělo),
- cítit přítomnost jiného člověka

Bazální stimulace – těžiště

Těžiště bazální stimulace

- Somatické podněty
- Vibrační podněty
- Vestibulární podněty
- Orální podněty
- Taktilně-haptické podněty
- Auditivní podněty
- Vizuální podněty

Zooterapie

- Léčba pomocí **zvířat** (péče o ně, dotýkání, hlazení, kontakt, komunikace "přes zvíře,,)
- Vliv na nervovou soustavu, motoriku, chůzi, dech, úchop, řečové schopnosti, pozitivně upravuje vzorce chování apod.
- Druhy
  - Psi
  - Koně
  - Kočky
  - Delfíni

Hipoterapie

- Rehabilitační metoda, která k ovlivnění hybných poruch využívá koně
- Jedinečnost – dolní končetiny ztrácí aktivní roli, trup **osvobozený od vlivu patologické motoriky**, vystaven účinkům kmitajícího koňského hřbetu
- Chůze koně – analogické pohyby jako při vlastní chůzi
- **Trojrozměrný pohyb těla**

Canisterapie

- ...aneb terapie za pomoci psů
- rozvíjí **hrubou a jemnou motoriku**,
- podněcuje verbální i neverbální **komunikaci**
- pomáhá při nácviku koncentrace a paměti
- působí při **polohování** a relaxaci
- podněcuje ke hře, pohybu, aktivitě
- má velký vliv na psychiku a přispívá k **duševní rovnováze** a motivaci
- ... ..

Doporučení – videa

- Základní škola speciální v Ostravě, pořad Klíč (13.4.2010)

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1096060107-klic/210562221700005/>

- Bazální stimulace, pořad Klíč (3.8.2010)

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1096060107-klic/210562221700003/>